

26 ta' Gunju, 1961

Imhallfin:—

Is-S.T.O. Prof. Sir Anthony J. Mamo, O.B.E., C.St.J., Q.C.,
B.A., LL.D., President;

Onor. Dr. A.J. Montanaro Gauci, C.B.E., K.M., LL.D.;

Onor. Dr. W. Harding, C.B.E., K.M., B.Litt., LL.D.

Alfred Zammit Cutajar ne.

versus

Joseph Formosa et.

Traffiku — Kollizzjoni — Danni — Kumpannija tal-
Assikurazzjoni — Surroga — Kjamata fil-Kawża —
“Overtaking” — “Res Ipsa Loquitur”.

Meta kumpannija tal-assikurazzjoni thallas lis-sid ta' karrozza d-danni li din tkun soġġet f'kollizzjoni, hija tiġi surrogata fid-drittijiet ta' sid dik il-karrozza li kien assikurat magħha u li ġie danneġġjat fil-karrozza tiegħu. U jekk dik il-kumpannija tesperixxi dawn id-drittijiet tagħha kontra d-driver tal-karrozza l-oħra, għaz irriteniet li dan kien l-uniku responsabbli għall-kollizzjoni, mingħajr ma tħarrekk ukoll lid-driver tal-karrozza assikurata magħha, b'daqshekk ma hemm ebda leżjoni għall-integrità tal-gudizzju, għalkemm in linea ta' massima, u fiċ-ċirkustanzi kongruwi, jista' jkun talvolta deżiderabbli li anki d-driver tal-karrozza assikurata ma' dik il-kumpannija jkun fil-kawża. Jibqa', però, salv id-dritt tad-driver l-iehor li jillob il-kjamata fil-kawża tal-ewwel driver, li kien involut fil-kollizzjoni.

Id-driver ta' karrozza li jiġi biex jissorpassa karrozza oħra għandu jkun żgur, qabel ma jagħmel dik il-manuvra, illi jista' jagħmilha b'sikurezza, u ma għandux jissorpassa hdejn liwja jew f'kantuniera. Talvolta l-każ ikun wieħed ta' “res ipsa loquitur”, fis-sens li din il-massima tiġi applikata għall-kollizzjonijiet, ċjoè meta ċ-ċirkustanzi jkun tali li “prima facie” juru negligenza.

Il-Qorti:— Rat l-att taċ-ċitazzjoni quddiem il-Qorti Civili tal-Maestà Tagħha r-Regina (Prim'Awla), li bih l-attur fil-kwalità tiegħu fuq imsemmija, wara li jippremetti

illi l-konvenut Formosa, b'negligenza, imprudenza, imperizja u nuqqas ta' osservanza tar-regolamenti, waqt li fid-9 ta' Mejju 1959 kien isuq mingħajr il-liċenza meħtieġa l-karrozza numru 17154 mill-Imsida, ħabat mal-karrozza numru 21810 ta' Victor W. Naudi, assikurata mad-ditta attriċi, u għamlilha ħsara rilevanti; u illi l-konvenut Vella ppermetta lill-konvenut Formosa li jsuq dik il-karrozza mingħajr il-liċenza meħtieġa; u għalhekk iż-żewġ konvenuti huma solida'ment responsabbli għad-danni subiti mill-karrozza numru 21810 fuq imsemmija; u illi d-ditta attriċi a tenur tal-assikurazzjoni minnha magħmula, ħallset it-tiswijiet li saru f'dik il-karrozza, u tinsab surrogata fid-drittijiet tal-imsemmi Naudi; jitlob illi, prevja d-dikjarazzjonijiet neċessarji u mogħtija l-provvedimenti opportuni (1) il-konvenuti jġu dikjarati, responsabbli tad-danni subiti mill-imsemmi Naudi fil-kollizjoni fuq indikata; (2) salv kull dannu ieħor talvolta subit mill-imsemmi Naudi, u li ma gewx trasferiti lid-ditta attriċi, jġu likwidati d-danni subiti mill-karrozza numru 21810 fil-kollizjoni fuq indikata, u konsistenti fl-ispiza tat-tiswija relattiva; (3) il-konvenuti jġu kundannati jħall'suh solidalment is-somma li tiġi hekk likwidata għad-danni fuq indikati, bl-interessi legali. Bl-ispejjeż kontra l-konvenuti;

Omissis;

Rat is-sentenza ta' dik il-Qorti tas-16 ta' Frar 1961, li b'ha ddeċediet billi ddikjarat li l-uniku responsabbli għall-kollizjoni msemmija fiċ-ċitazzjoni, u kwindi għad-danni derivanti minnha lill-attur nomine, hu l-konvenut Joseph Formosa, u kwindi liberat mid-domandi lill-konvenut Salvu Vella. L-ispejjeż iħallashom il-konvenut Joseph Formosa, minbarra dawġ tal-konvenut Salvu Vella. li min-ħabba ċ ċirkustanzi tal-każ għandhom jibqgħu esklużivament a kariku tiegħu; u ddifferiet il-kawża "sine die", rijapnuntabbli wara li s-sentenza tagħha tkun għaddiet f'gudikat, biex jġu likwidati d-danni msemmija fiċ-ċitazzjoni. Dik il-Qorti kkunsidrat:

Illi jirriżulta li fid-9 ta' Mejju 1959, f'xi s-7 p.m., Wilfred Naudi kien oieghed isuq il-car "Singer Gazelle" numru 21810 minn tas-Sliema għall-Belt. Meta wasal hdejn li-

Stadium, minflok għadda dritt minn Testaferrata Street, huwa baqa' għaddej minn Msida Road, li tiehu għal Rue D'Argens. Kif daħal go din it-trieq, u kien ga ha fiha pozzizzjoni għad-dritt fuq is-side tieghu, huwa ra gejj mid-direz-zjoni opposta car Vauxhall numru 17154 misjuq mill-konvenut Formosa, li kien qed jaqla' bus u miexi fuq is-side hazina tieghu tat-trieq. Wilfred Naudi waqqaf immedjatement il-car tieghu, imma l-konvenut Formosa ma waqqafx. Huwa ma kellux hin idahhal il-car tieghu fuq in-naħa tax-xellug; lanqas ma kien hemm spazju biżżejjed fit-trieq biex iż-żewġ cars jghaddu ma' genb xulxin mingħajr ma jaħbtu; u għalhekk saret il-ħabta bejn iż-żewġ cars, li sofrew ħsara kbira;

Il-konvenut Formosa kien qieghed isuq dak il-car b'inkariku tal-konvenut Vella, li għandu garage tal-"hire service", biex jiehu xi nies li kellu mieghu fil-car minn Haż-Zabbar għas-Savoy Hotel; u qabel dan il-vjaġġ kien ga għamel vjaġġ ieħor. Il-konvenut Formosa, però, mhux impjegat "full time" tal-konvenut Vella, u dan il-vjaġġ, bħal l-ieħor ta' qablu, kien qieghed jagħmlu lill-konvenut Vella, bħal ma gie li għamillu qabel, bi pjaċir u bla ebda ħlas, billi huma ħbieb. Huwa għandu xi 22 sena, u ilu jippossjedi l-liċenza tas-sewqan — mhux però li-"special licence" — għal xi tliet snin. Il-car misjuq mill-konvenut Formosa dak inhar tal-incident ma kellux il-pjanċa bajda tal-"hire service", għalkemm kien qed jiġi wżat għall-kiri:

Illi l-attur qieghed jitlob il-ħlas tad-danni sofferti mill-car numru 21810 minn għand iż-żewġ konvenuti solidament, billi jippretendi illi t-tnejn huma responsabbli għall-kollizzjoni, u kwindi għal dawk id-danni; Formosa għaliex b'negligenza, imprudenza, imperizja u nuqqas ta' osservanza tar-regolamenti, ikkaġuna l-kollizzjoni u d-danni konsegwenzjali; u Vella għaliex inkarika u ppermetta lil Formosa li jsuq il-car mingħajr "special permit", u halla li l-istess car jiġi wżat għall-"hire service" meta ma kellux il-pjanċa bajda għal dan l-iskop, u kwindi in vjolazzjoni tal-liġi;

Illi l-perit legali, fir-reazzjoni tieghu, wasal għall-konkluzjoni li l-konvenut Formosa hu responsabbli għall-kol-

liżjoni. Fost raġunijiet oħra li wassluh għal din il-konklużjoni, il-perit semma li dan il-konvenut kien qiegħed jaqbes bus Din il-Qorti taqbel ma' din il-konklużjoni, u tadottaha għall-istess raġunijiet sottomessi mill-perit legali;

Omissis;

Illi l-perit legali sstometta, fl-imsemmija relazzjoni, illi l-konvenut Vella ma għandux jirrispondi għall-kollizzjoni u d-danni konsegwenzjali msemmija. Fost raġunijiet oħra, il-perit semma li l-konvenut Vella ma kienx impjegat "full time" ma' dan il-konvenut, u lanqas ma hallsu għaż-żewġ vjaġġi li għamillu, billi dawn il-vjaġġi Vella kellu jagħmilhom, kif għamilhom, għaliegħ bi pjaċir; li meta huwa nkarikah jagħmel dawn il-vjaġġi huwa kien konvint li l-konvenut Formosa kien persuna kapaċi li jsuq car, jew almenu ma kellux raġuni jaħseb li ma kienx hekk kapaċi; u li ċ-ċirkustanza li l-konvenut Vella ma kienx provvdut bi "special licence" għas-sewqan kif rikjest mill-Pulizija biex wieħed isuq karrozza adibita għall-"hire service", u ċ-ċirkustanza l-oħra li l-car misjuq minn Formosa ma kellux pjanċa bajda tal-"hire service", huma meri aċċidentalità li għandhom ikollhom l-importanza tagħhom għall-finijiet ta' l-osservanza o meno tar-regolamenti tal-Pulizija li jirregolaw l-użu tal-karrozzi tal-kiri, imma ma għandhomx jinfluwixxu bl-ebda mod fuq il-kwistjoni tar-responsabbiltà tad-driver u tas-sid tal-karrozza, jew min minnhom, għaddanni li din il-karrozza tikkaguna lil terzi persuni waqt li tkun qegħdha tiġi wżata fuq it-trieq, sakemm ma jigix pruvat — kif ma giex pruvat fil-każ in diżamina — li bejn din il-kontravvenzjoni jew vjolazzjoni tal-liġi tal-Pulizija u l-ħsara kaġunata kien hemm ness ta' kawża u effett. Din il-Qorti taqbel ukoll ma' din il-konklużjoni tal-perit legali. tadottaha għall-istess raġunijiet minnu sottomessi;

Illi l-perit legali ma rrelatax fuq it-tieni parti tal-inkariku mogħti lilu mill-Qorti, għar-raġuni li, kif gie verbalizzat fis-seduta li saret quddiemu fl-10 ta' Novembru 1960. il-kontendenti qablu li l-likwidazzjoni tad-danni ssir wara li tiġi definita l-kwistjoni tar-responsabbiltà;

Rat fol. 75 in-nota tal-konvenut Formosa, li biha appella mid-deċiżjoni fuq imsemmija, u l-petizzjoni tiegħu fol. 76, li biha talab li tiġi riformata, billi tiġi revokata n kwan-tu ddikjarat l-appellant bħala l-uniku responsabbli għall-kollizzjoni u għad-danni derivanti minnha, bl-ispejjeż u tiġi konfermata fejn akkollat lill-konvenut Vella l-ispejjeż tiegħu, u li b'hekk tiġi miċhuda t-talba tal-attur; bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra tiegħu;

Onissis;

lkkunsidrat;

Illi l-aggravju fil-konfront ta' Vella gie virtwalment rinunzjat, in kwantokkè dak l-aggravju kien qed jiġi fon-dat fuq is-suppożizzjoni errata li l-karrozza ta' Vella, mis-juqa mill-appellant, kienet koperta b'polza għat-"third party risks" kollha, mentri issa l-appellant qieghed jam-metti (ara verbal regìstrat fis-seduta tad-9 ta' Gunju 1961) u dik il-polza kienet tkopri it-"third party risks" limitata-ment, ċjoè hija, kif jingħad, "Act Policy" biss;

Fost l-aggravji hemm anki dak hekk enunċjat — "fili l-kawża ma saretx ukoll fil-konfront ta' Victor Naudi, li kien parti fil-kollizzjoni". Mill-elaborazzjoni sussegwenti ta' dan il-motiv fil-petizzjoni jidher li l-appellant kien qieghed jikkontempla, għall-finijiet tal-aggravju, id-driver l-ieħor. Issa, id-driver l-ieħor ma kienx Victor Naudi, imma ibnu Wilfred Naudi; u għalhekk din il-kontestazzjoni għandha tiftiehem verament fis-sens li kien imissu jkun parti fil-gudizzju d-driver tal-car ta' Victor Naudi, ċjoè Wilfred Naudi. Infatti, Victor Naudi hu diġà virtwalment parti, peress li l-kumpannija tas-sikurtà attriċi qegħdha taġixxi bħala surogata ta' Victor Naudi, assikurat magħha u dan-negġjat bil-hsara kaġunata lill-car tiegħu, in forza tar-"right of subrogation" li, kif inhu dottrinalment paċifiku, jikkompeti f'każijiet simili lill-assikuraturi (ara Porter, Laws of Insurance, 6th edtion, p. 234);

Issa, għalkemm in linea di massima, u fiċ-ċirkustanzi

kongruwi, jista' jkun talvolta deżiderabbli li anki d-driver l-iehor ikun in kawża, anki minhabba r-riflessi żvolti fis-sentenzi Vol. XVI-I-118 u XXII-II-220, eppure, jekk sid il-karrozza danneġġjata (f'dan il-każ il-kumpannija tas-sikurtà, "utendo juribus" tas-sid) jirritjeni li responsabbli tal-ħsara huwa mhux id-driver tiegħu, imma d-driver tal-karrozza l-oħra nvoluta fl-iskontru, u jaġixxi kontra dak id-driver l-iehor mingħajr ma jiċċita d-driver tiegħu wkoll, b'daqshekk ma hemmx leżjoni għall-integrità tal-ġudizzju salv dejjem li d-driver l-iehor ċitat jitlob, jekk jidhirlu, (dak li f'dan il-każ ma sarx) il-kjamata in kawża tad-driver tas-sid instanti għall-ħsara;

Fil-meritu;

Il-każ hu kwazi wiehed ta' "res ipsa loquitur", fis-sens li fih din il-massima tiġi applikata għall-kollizjonijiet (Collisions on Land, Gibb — p. 16); ċjoè, meta ċ-ċirkustanzi jkunu tali li "prima facie" juru negligenza. L-appellant, b'imprudenza allarmanti, aktarx għax kien, "ex admissis", imghaġġel, fil-waqt li kien qed isuq karozza mgħobbija oltre miżura (sebgħa minn nies barra minnu, tnejn minnhom hdejh fis-"seat" ta' quddiem) azzarda li jaqbes char-a-banc; per ġunta, x'hin dan ix-char-a-banc kien hu stess maqtuġh il-barra għax kien qiegħed jgħaddi cars oħra pparkjati; u qabżu proprju fejn it-trieq sejra tikkongunġi ruħha ma' kurvatura tagħha, li minnha jista' f'kull mument johroġ traffiku ġej mid-direzzjoni opposta, u li fil-mument tas-sorpass jista' jkun moħbi għal min ikun intant qiegħed jieħu r-riskju gravi tas-sorpass;

Jgħid opportunament iċ-Charlesworth (The Law of Negligence, pp. 78-79, 2nd edition):— "The driver of the overtaking vehicle, before attempting to overtake, should see that it is safe to do so A driver should not overtake at a corner or bend or at cross-roads. In all cases, it is the duty of the person overtaking to overtake only when he can do so without causing danger to other traffic";

Jiġi wkoll rilevat minn Francesco Gigolini, fil-ktieb tiegħu "La Responsabilità della Circolazione Stradale", pp. 202 et seq. "Il conducente de veicolo sorpassante deve

poi astenersi dal sorpassare un veicolo che sta sorpassando un altro veicolo, come pure non deve compiere tale manovra in ogni altra situazione che non gli permette la visuale libera della strada;

U, fil-każ preżenti, l-appellant issorpassa x-char-a-banc li kien hu stess qed jissorpassa karrozzi oħra; u di pjù is-sopassah f'post fejn, minħabba l-viċinanza tal-kurva ma setgħax ikollu l-viżwali libera għal dik id-distanza u dak iż-żmien kollu li tiegħu l-manuvra libera għal dik id-distanza u dak iż-żmien kollu li tiegħu l-manuvra tas-sorpass partikularment sorpass ta' char-a-banc li hu twil 28 pied, apparti li s-sorpassant ma jistgħax imur fuq is-side tiegħu bruskaument wara s-sorpass biex ma jostakolax lill-vejjolu sorpassat, u ntant ikun il-hin kollu qieghed fuq in-naħa hażina tat-trieb in viċinanza ta' kurva;

Għalhekk, l-awtur ċitat jerga jirribadixxi, pag. 205:— “Riteniamo utile ripetere che il primo dovere del conducente del veicolo sorpassante è di accertare che la via sia libera almeno per un tratto sufficiente a compiere la manovra senza inconvenienti”. U aktar tard (p. 207):— “La visuale, per considerarsi libera, non deve limitarsi al mero spazio immediatamente antistante, ma deve essere tale in profondità da rendere sicura la marcia anche dopo il sorpasso”;

Jigi wkoll rilevat li l-lokalità tal-ħsara fiż-żewġ karrozzi, ċjoè “ħsara kbira fuq in-naħa tal-lemin fuq quddiem” (xh. Surgent Grixti, fo. 40) tkompli tikkompleta l-kwadru tar-“res ipsa loquitur”; għax turi li l-appellant ma kienx laħaq iggwadanja s-side tiegħu, u li l-iskontru sar proprju fil-waqt li l-appellant kien qed jagħmel il-manuvra nkawta tas-sorpass;

Il-Qorti mhix qegħdha taġti tant importanza għall-pont tal-veloċità li biha kien qed isuq l-appellant; għaliex fis-sorpass xi ftit aċċelerament bilfors ikun hemm; u forsi għalhekk ix-xhieda li kienu passigġieri fil-car tal-appellant irriferew ruħhom ga' “speed” moderat, mentri d-driver l-ieħor Naudi semma li-“speed” ta' 55 mil fis-sigħa; aktarx li dawk kienu qegħdin jaħsku fi-“speed” qabel il-manuvra.

mentri l-ieħor kien qed jaħseb fli-“speed” tal-mument tas-sorpas u tal-kollizjoni. Lanqas qeghdha l-Qorti tiddirimi l-pont tal-“major” jew “minor road”; għaliex l-importanti f’dan il-każ hu li l-manuvra tas-sorpas ma għandiex issir hdejn “road junction”;

Ebda tort kontributorju ma ssib il-Qorti fil-fatt li d-driver l-ieħor ma għibedx fil-pront fli-spazju ta’ quddiem il-garage ta’ Mamo; għaliex hu prinċipju f’din il-materja illi:— “A driver is sometimes confronted by a sudden and unforeseen emergency which may so overpower his judgment that momentarily he is not capable of intelligent action. Under such circumstances he is not required to exercise the same amount of care as one who has ample opportunity for the full exercise of his judgment and reasoning faculties” (Andrew Dewar Gibb, Trial of Motor Car Accident Cases, sec. 51);

F’dan il-każ, il-fatt li l-car tal-appellant hareġ fuq Naudi f’daqqa bi speed mhux hażin ma setgħax ma holoqx dik l-emergenza li tissorprendi d-driver li jsib ruħu fli-“agony of collision”;

Għal dawn il-motivi, tiddeċidi billi tirrespingi l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata; bl-ispejjeż ta’ din l-istanza; dawk tal-ewwel istanza kif ġa pprovvduti. Tordna li l-attijiet jiġu rinviati lill-Qorti tal-Ewwel Grad għall-kontinwazzjoni.
